Uradni list
Evropske unije

SL
Serija C

C/2024/6863

28.11.2024

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Vodik – infrastruktura, razvojne potrebe, financiranje, uporaba in omejitve

(mnenje na lastno pobudo)

(C/2024/6863)

Poročevalec: **Thomas KATTNIG**

Svetovalec	Joel TÖLGYES (za poročevalca II. skupine)
Sklep plenarne skupščine	18. 1. 2024
Pravna podlaga	člen 52(2) Poslovnika
Pristojnost	strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	18. 7. 2024
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	18. 9. 2024
Plenarno zasedanje št.	590
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	171/0/2

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) se zaveda, kako pomembna je hitra uvedba obnovljivega in nizkoogljičnega vodika za prihodnji energetski sistem ter za socialno in gospodarsko blaginjo EU, kakor tudi za konkurenčnost EU z drugimi gospodarskimi regijami. Zaradi velikih izzivov, povezanih z ustvarjanjem ponudbe in povpraševanja ter vzpostavljanja infrastrukture, je treba vodik najprej uvesti v sektorjih, ki jih je težko elektrificirati, in ga uporabljati kot sredstvo za shranjevanje energije.

1.2 Ob upoštevanju podnebnih ciljev EU in v skladu z merili za financiranje, ki jih je določila evropska vodikova banka, bi moral biti do javnega financiranja upravičen predvsem obnovljivi vodik, kot je opredeljeno v Delegirani uredbi Komisije (EU) 2023/1184 ([1]). Vendar EESO priznava, da bo treba zlasti v prehodnem obdobju uporabiti druge oblike obnovljivega in nizkoogljičnega vodika in plinov, kot so opredeljene v svežnju o trgu vodika in razogljičenega plina.

1.3 Certifikacijski sistemi morajo poleg ekoloških meril izpolnjevati tudi socialne standarde, med katere sodijo pošteni in varni delovni pogoji ter spoštovanje pravic delavcev ter socialnih in sindikalnih pravic. Certifikacijske sisteme in sisteme za preverjanje mora upravljati osrednji organ EU in ne smejo jih nadomestiti certifikacijski sistemi, v katere se podjetja vključijo prostovoljno.

1.4 EESO se zaveda pomena plinovodne infrastrukture za hitro uvajanje obnovljivega in nizkoogljičnega vodika. Izgradnja transportne infrastrukture bo veliko stala, zato EESO poudarja pomen učinkovitega dodeljevanja sredstev. Pri tem bosta potrebna pametno in celostno načrtovanje, tudi čezmejno, ter zakonodaja, ki bo omogočila potrebne naložbe v infrastrukturo, hkrati pa spodbujala okoljsko trajnostnost energetskega sistema kot celote in preprečila, da bi uporabniki omrežja plačevali previsoke omrežnine.

([1]) Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/1184 z dne 10. februarja 2023 o dopolnitvi Direktive (EU) 2018/2001 Evropskega parlamenta in Sveta z vzpostavitvijo metodologije Unije, s katero se določijo podrobna pravila za proizvodnjo tekočih in plinastih goriv iz obnovljivih virov nebiološkega izvora, namenjenih uporabi v prometu (UL L 157, 20.6.2023, str. 11).

1.5 EESO se strinja, da bi lahko z dovoljenjem operaterjem plinskih omrežij, da upravljajo tudi vodikova, nastale sinergije v smislu znanja, izkušenj in usposobljenih delavcev. Vendar to pomeni, da bo treba delavce ustrezno usposobiti, delovno silo pa obdržati z nudenjem dobrih delovnih pogojev. Omrežne operaterje morajo na primer zavezovati standardne kolektivne pogodbe, da bi pritegnili usposobljeno delovno silo pa je treba izboljšati tudi delovne pogoje. EESO poziva k učinkovitemu in prepričljivemu socialnemu dialogu v sektorju plina na evropski in nacionalni ravni.

1.6 Omrežne tarife za plin se zaradi razogljičenja energetskega sistema in posledično vse manjše uporabe teh omrežij višajo, zato je treba vsekakor preprečiti navzkrižno sofinanciranje vodikovih omrežij, ki bi bilo še dodatno breme. To je še posebej pomembno, ker se prihodnji uporabniki infrastrukture vodikovih omrežij (tj. določeni industrijski sektorji) precej razlikujejo od današnjih uporabnikov plinskih omrežij (industrija, mala in srednja podjetja ter gospodinjstva). Zato je pomembno, da se v čim večjem obsegu uporablja načelo odgovornosti uporabnika in da vodikovo infrastrukturo financirajo predvsem njeni uporabniki, tudi tisti, ki v omrežje dovajajo obnovljivi in nizkoogljični vodik.

1.7 Zlasti v zgodnjih fazah uvajanja vodikove infrastrukture bi se lahko financiranje z omrežnimi tarifami, ki temelji na načelu odgovornosti uporabnika, dopolnilo z državnim financiranjem. Natančneje, državno financiranje bi lahko pripomoglo k porazdelitvi stroškov omrežij na daljše obdobje. Vendar je pomembno, da se ob upoštevanju stroškov in koristi ohrani ustrezna raven takega financiranja ter v veliki meri tudi načelo odgovornosti uporabnika. Poznejši uporabniki omrežja morajo kriti ustrezen delež stroškov razvoja infrastrukture. Izogibati se je treba finančnim instrumentom, ki bi za javni sektor pomenili prevelika tveganja in privedli do privatizacije dobičkov iz uporabe infrastrukture plinskega omrežja. Poleg tega je treba s skupnimi finančnimi sredstvi vsaj delno financirati plinovode skupnega evropskega interesa. Podporo, kakršna se trenutno dodeljuje na podlagi seznama projektov skupnega interesa, bi bilo treba zato razširiti. V vsakem primeru mora biti javnofinančna podpora pogojena s socialno-ekološkimi dejavniki.

2. **Ozadje**

2.1 V določeni meri bo treba poleg elektrifikacije uporabljati tudi obnovljivi in nizkoogljični vodik, kot je opredeljen v Delegirani uredbi Komisije (EU) 2023/1184 ter svežnju o trgu vodika in razogljičenega plina. To velja na primer za proizvodne procese, ki jih je težko elektrificirati in v katerih je obnovljivi in nizkoogljični vodik potreben kot proizvodni dejavnik, na primer v jeklarski, kemični in cementni industriji, ter za trajnostna goriva v letalstvu, prometu težkih vozil in pomorskem prometu. Obnovljivi vodik je trenutno potreben tudi za prehod sektorja električne energije na proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov. Ker raven te proizvodnje niha, lahko obnovljivi vodik prispeva k sezonskemu shranjevanju električne energije.

2.2 Energetska varnost energetskega sistema, odločitve o proizvodnji in lokacijah ter posledično tudi delovna mesta so odvisni od uspešnega povečanja proizvodnje in distribucije v Evropi. EESO v zvezi s tem opozarja tudi na svoje mnenje o evropski vodikovi banki.

2.3 Povečanje proizvodnje vodika je povezano s številnimi negotovostmi tako na strani ponudbe kot na strani povpraševanja. Te negotovosti so soodvisne in niso prisotne le v EU, temveč po vsem svetu. Do leta 2050 bo treba svetovne zmogljivosti za elektrolizo povečati na 6 000 do 8 000-kratnik sedanje, zmogljivost za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov pa bo treba povečati za desetkrat.

2.4 V zvezi z uvozom vodika se pojavljajo tudi vprašanja glede možnosti odprave odvisnosti od posameznih tretjih držav ter vprašanja o delovnih in proizvodnih pogojih ter vplivu na energetsko varnost v teh državah.

2.5 Regije z največjim potencialom za proizvodnjo vodika niso regije največjim povpraševanjem po vodiku. Tako oskrba z vodikom (vključno z njegovim uvozom) kot tudi povpraševanje po njem sta torej močno odvisna od prihodnje vodikove infrastrukture. V EU prevladuje prenos po vodikovih omrežjih, zaradi česar bo morda treba plinovode prilagoditi za prenos vodika ali zgraditi nove. EESO je v mnenju TEN/823 opozoril na pomen čezmejne energetske infrastrukture. Poleg tega se lahko ponudba in povpraševanje razlikujeta tudi glede na čas proizvodnje in čas uporabe. Zato bi morala izgradnja vodikove infrastrukture vključevati tudi zmogljivosti za shranjevanje.

2.6 Energetska infrastruktura se trenutno pogosto financira z uporabninami. V skladu s tristranskim sporazumom o svežnju o notranjem trgu plina ([2]) bo tako tudi v primeru prihodnjih vodikovih omrežij: stroške naložb, obratovanja in vzdrževanja bodo krili uporabniki omrežja. Prednost te oblike financiranja je torej v tem, da v primeru ustrezne zasnove odraža dejansko uporabo.

2.7 Vendar pa obstajajo težave s porazdelitvijo stroškov financiranja vodikovih omrežij na daljše obdobje. Na začetku bo imelo visoke stroške majhno število uporabnikov, kar ne ustvarja ugodnih pogojev za povečanje obsega proizvodnje in uporabe vodika.

2.8 Poleg tega so pogoji za naložbe v zeleno preobrazbo, kot so naložbe v energetsko infrastrukturo ali elektrolizatorje, trenutno težki. Stroški kapitala se večajo, ker so centralne banke kot odziv na povečanje inflacije zvišale obrestne mere.

2.9 Evropsko računsko sodišče ([3]) v svojem zadnjem poročilu poudarja, da so cilji Evropske komisije glede proizvodnje in uporabe obnovljivega vodika do leta 2030 preveč ambiciozni. Revizorji pozivajo Komisijo, naj posodobi svojo strategijo za vodik, zlasti pa: naj po pregledu dejanskega stanja sprejme strateške odločitve o tem, kako nadaljevati, ne da bi pri tem prihajalo do novih strateških odvisnosti, naj določi časovni načrt EU in spremlja napredek, pridobi zanesljive podatke o nacionalnem financiranju in na podlagi tega oceni ustreznost ureditev financiranja EU, spremlja proces izdaje dovoljenj v državah članicah ter sprejme jasno odločitev o podpornih in usklajevalnih ukrepih, tako v sodelovanju s panogo vodika kot zanjo. EESO to poročilo pozdravlja in meni, da potrjuje njegova razmišljanja o oblikovanju trga vodika. Okrepiti je treba celotno vrednostno verigo, za kar bodo potrebne naložbe. Vodik je treba tudi prednostno obravnavati v sektorjih, kjer je najbolj potreben, saj ga ne bo na voljo toliko, kot je Komisija sprva pričakovala.

3. **Splošne ugotovitve**

3.1 EESO meni, da je hitra uvedba vodika zelo pomembna. Da bi bila izvedljiva, je treba povečati obseg proizvodnje elektrolizatorjev, uvesti potrebne zmogljivosti za proizvodnjo čiste električne energije, imeti ustrezno infrastrukturo, pravično porazdeliti povezane stroške in premišljeno uporabljati finančna sredstva, pa tudi sam vodik.

3.2 Zaradi omejene razpoložljivosti in že tako precejšnjih izzivov, povezanih z ustvarjanjem ponudbe in povpraševanja ter vzpostavljanjem infrastrukture, bo treba uporabiti stroškovno učinkovit in z viri gospodaren pristop. To pomeni, da je treba vodik najprej začeti uporabljati na področjih, ki jih je težko elektrificirati.

3.3 EESO meni, da bi uporabljeni vodik za doseganje podnebnih ciljev moral biti predvsem obnovljiv, kot je opredeljeno v Delegirani uredbi Komisije (EU) 2023/1184 in svežnju o trgu vodika in razogljičenega plina. EESO hkrati priznava, da obstajajo druge oblike nizkoogljičnih postopkov proizvodnje vodika, ki jih bo treba uporabljati v prehodni fazi, saj bo povpraševanje po vodiku v tej fazi najverjetneje preseglo ponudbo. EESO zato spodbuja, na se oceni javno financiranje drugih nizkoogljičnih proizvodnih procesov v tem času. Javno financiranje bi bilo treba v vsakem primeru nameniti le proizvodnim procesom s skupno intenzivnostjo emisij (vključno s posrednimi), ki je primerljiva s proizvodnjo obnovljivega vodika. Ker pa bodo prihodnje potrebe po vodiku delno izpolnjene z uvozom, je treba prednostno obravnavo obnovljivega vodika razširiti tudi na uvoženi vodik.

3.4 EESO meni, da je treba pri uvozu vodika in sklepanju morebitnih sporazumov s tretjimi državami, potrebnih za ta namen, spoštovati evropske vrednote. Zagotoviti je treba poštene in varne delovne pogoje na terenu, pa tudi spoštovanje pravic delavcev ter socialnih in sindikalnih pravic. Poleg tega je treba upoštevati geografske danosti (npr. proizvodne in izvozne možnosti in zmogljivosti države) ter cilje glede strateške avtonomije EU.

([2]) Glej začasni sporazum o uredbi o notranjem trgu plina in začasni sporazum o direktivi o notranjem trgu plina.

([3]) *Industrijska politika EU na področju obnovljivega vodika – Pravni okvir je bil večinoma sprejet – čas je za pregled dejanskega stanja*, Posebno poročilo ERS, 11/2024.

3.5 Eden od načinov za uveljavljanje podnebnih in okoljskih standardov ter standardov za zaščito delavcev v zvezi z vodikom bi lahko bila posebna socialno-ekološka potrdila o izvoru. Pomembno je, da ta potrdila vključujejo obvezne zahteve, da se preprečijo zlorabe in da vodik, certificiran kot obnovljivi vodik, dejansko izpolnjuje socialna in ekološka merila, ki jih je treba še opredeliti. Direktiva o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov (RED III) zdaj vsebuje jasna pravila o klasifikaciji obnovljivega vodika, še vedno pa je nejasen uvozni postopek. Po mnenju EESO je pomembno, da potrdila o izvoru dokazujejo dejansko uporabo električne energije iz obnovljivih virov za proizvodnjo vodika, da se električna energija in vodik proizvajata v fizični in časovni bližini ter da se prepreči izključevanje drugih področij uporabe električne energije iz obnovljivih virov. EESO meni, da bi morala EU, kolikor je to mogoče, nakazati pravo pot z jasnimi enotnimi pravili ter prevzeti vodilno vlogo v svetu. Certifikacijske sisteme in sisteme za preverjanje mora osrednji organ EU uporabljati tudi za uvoz, pri čemer jih ne smejo nadomestiti certifikacijski sistemi, v katere se podjetja vključijo prostovoljno.

3.6 Vodik bo imel pomembno vlogo tudi pri stabilizaciji prihodnjega elektroenergetskega sistema. Pri proizvodnji električne energije iz obnovljivih virov bo glede na vreme in letni čas pogosto nastalo preveč električne energije, kljub temu pa se vodik lahko v takih primerih uporabi za shranjevanje. Poleg tega se lahko proizvodnja vodika uporabi tudi za stabilizacijo električnega omrežja, kot je poudarjeno v mnenju TEN/827. S tem se lahko zmanjša potreba po širitvi električnega omrežja in znižajo s tem povezani stroški.

3.7 Za predelavo infrastrukture plinskih omrežij in širitev vodikove infrastrukture so potrebne precejšnje naložbe. Da bi čim bolj zmanjšali ekonomske stroške, je treba uporabiti stroškovno učinkovit in z viri gospodaren pristop. Pri tem bo potrebno pametno in celostno načrtovanje, vključno s čezmejnim načrtovanjem (glej mnenje TEN/823), ki bi ga bilo treba uskladiti z drugimi ustreznimi strateškimi načrti, kot so strategije za razogljičenje industrije in energetsko ozaveščeno urbanistično načrtovanje, ter ga vselej oceniti z vidika stroškov in koristi.

3.8 Kot že v mnenju TEN/827 EESO poudarja pomen učinkovite udeležbe državljanov, da bi se povečala naklonjenost izgradnji vodikove infrastrukture, vključno z elektrolizatorji in večjimi zmogljivostmi za proizvodnjo.

3.9 Tako kot električna in plinska omrežja so tudi vodikova omrežja naravni monopol, zaradi česar so operaterji omrežij v monopolnem položaju, ki jim omogoča zaračunavanje previsokih uporabnin. Zato je potrebna ureditev, ki bo omogočila visoko raven zanesljivosti oskrbe in ustrezna nadomestila za operaterje omrežij, ki bodo omogočila potrebne naložbe v infrastrukturo ter hkrati spodbujala okoljsko trajnostnost energetskega sistema kot celote. Poleg tega je treba z ureditvijo preprečiti previsoke stroške za uporabnike ter poskrbeti za stroškovno učinkovitost in torej cenovno dostopnost dejavnosti operaterjev omrežij, kar je nedavno znova poudarilo Evropsko računsko sodišče. ([4])

3.10 Če bodo vodikova omrežja v prihodnosti upravljala podjetja, ki že upravljajo plinska omrežja, bi lahko, če bodo na voljo znanje in izkušnje ter ustrezno usposobljeni delavci, nastale koristne sinergije. Vendar to pomeni, da bo treba zdajšnje delavce ustrezno usposobiti, delovno silo pa obdržati z nudenjem dobrih delovnih pogojev. Operaterje omrežij morajo na primer zavezovati standardne kolektivne pogodbe (glej mnenje TEN/827). Poleg tega so za pritegnitev kvalificirane delovne sile potrebni privlačni in visokokakovostni delovni pogoji. To je mogoče z ukrepi za izboljšanje enakosti spolov ter varnosti in zdravja pri delu, z izvajanjem delovnih predpisov in ustanavljanjem svetov delavcev. Pri tem je pomemben socialni dialog EU, ki naj bi ga z izjavo iz Val Duchesse še okrepili. Ukrepi socialnega partnerstva krepijo gospodarstvo in socialno kohezijo. EESO zato poziva k učinkovitemu in smiselnemu socialnemu dialogu v sektorju plina na evropski in nacionalni ravni.

([4]) *Oskrba s plinom v EU še vedno pušča*, novice ERS, 24. junij 2024.

3.11 Poleg koristi, ki jih prinašajo sinergije, pa lahko omenjena dvojna vloga povzroči navzkrižno subvencioniranje, pri katerem bi se stroški obratovanja in vzdrževanja navzkrižno krili s sredstvi, namenjenimi plinovodnim omrežjem. V skladu z osnutkom tristranskega sporazuma o uredbi o notranjem trgu plina bi bilo to navzkrižno subvencioniranje v določenih okoliščinah dovoljeno. To je problematično, saj vodikove in plinske skupine ne uporabljajo iste skupine uporabnikov: manjša podjetja in gospodinjstva v prihodnosti ne bodo uporabljala vodika, vendar bi v primeru navzkrižnega subvencioniranja prispevala h kritju stroškov vodikove infrastrukture. V prihodnjih letih bodo uporabniki plinskega omrežja v vsakem primeru plačevali višje omrežnine, saj bo zaradi zmanjševanja obsega plinskih omrežij in postopnega opuščanja uporabe plina stroške infrastrukture plinskih omrežij moralo kriti vse manjše število uporabnikov. Ta trend, ki je zaskrbljujoč tudi z vidika varstva potrošnikov, je še posebej problematičen za uporabnike, ki se srečujejo z izstopnimi ovirami (npr. najemniki ali gospodinjstva z nizkimi dohodki, ki si ne morejo privoščiti zamenjave ogrevalnega sistema). Zato je pomembno, da se v čim večjem obsegu uporablja načelo odgovornosti uporabnika in tako zagotovi, da vodikovo infrastrukturo financirajo predvsem njeni uporabniki. Pri tem bo treba osnovna sredstva strogo ločiti s predpisi.

3.12 Načelo odgovornosti uporabnika pomeni tudi, da infrastrukture ne bi smeli financirati le uporabniki, temveč tudi tisti, ki energijo dovajajo v omrežje, saj je v trenutni fazi uvajanja vodika jasno, da so od infrastrukture odvisni tako dobavitelji kot uporabniki vodika. EESO meni, da bi bilo treba zelo neenakomerno porazdelitev stroškov električnih omrežij med dobavitelji in potrošniki v EU obravnavati kot primer slabe prakse, kot je poudarjeno v mnenjih TEN/823 in TEN/827. Omrežnine bi bilo torej treba zaračunavati ne le za odjem, temveč tudi za dovajanje in pri tem upoštevati ravnovesje, ki je v skladu z načelom odgovornosti uporabnika.

3.13 Del celovite rešitve, ki bo pripomogla k porazdelitvi omrežnih stroškov na daljše obdobje, je lahko zlasti v začetnih fazah uvajanja vodikove infrastrukture tudi (delno) zagonsko financiranje z davčnimi prihodki. Taka podpora bi lahko odražala splošni gospodarski interes za širitev vodikove infrastrukture. Vendar je pomembno, da se ob upoštevanju stroškov in koristi zagotovi ustrezna raven takega financiranja ter da se v veliki meri ohrani načelo odgovornosti uporabnika. Izogibati se je treba finančnim instrumentom, ki bi za javni sektor pomenili prevelika tveganja in privedli do privatizacije dobičkov, povezanih z uporabo infrastrukture plinskega omrežja. Pri javnem financiranju je treba javnim organom zagotoviti ustrezno donosnost naložb.

3.14 Energetski prehod, vključno s potrebnimi naložbami v sektor vodika, upočasnjujejo močno povečani stroški kapitala zaradi višjih obrestnih mer. Evropska centralna banka (ECB) lahko pri tem posreduje, saj podpora energetskemu prehodu v euroobmočju in v celotni EU spada v njen mandat. ECB ima s shemo diferenciranih zelenih posojil na voljo potencialno učinkovit instrument za spodbujanje energetskega prehoda in doseganje svojega glavnega cilja, ki je stabilnost cen. Ta instrument bi lahko bil okolju prijaznejša različica prej uspešnega instrumenta, imenovanega ciljno usmerjene operacije dolgoročnejšega refinanciranja (TLTRO) ([5]), kot je predlagala mreža centralnih bank za ozelenitev finančnega sistema (NGFS), in se ga lahko upošteva pri pregledu strategije ECB. Ta instrument omogoča, da ECB bankam kot glavni kanal posojil v Evropi ponudi dolgoročno financiranje pod privlačnimi pogoji in s tem spodbuja bančna posojila realnemu gospodarstvu. EESO torej spodbuja prizadevanja v okviru ECB, da se v podporo energetskemu prehodu razvije okolju prijazen instrument ciljno usmerjenih operacij dolgoročnejšega refinanciranja, ki ne bo ogrožal glavnega cilja stabilnosti cen.

3.15 Ureditev in financiranje vodikovih omrežij imata pomembne učinke, povezane s prerazporeditvijo in makroekonomskimi dejavniki, zato je treba v demokratični postopek, v katerem bosta ta ureditev in financiranje opredeljena, vključiti ustrezne deležnike. Ker bodo plinska omrežja pogosto predelana v vodikova omrežja, je treba vključiti predstavnike uporabnikov plinskih omrežij, kot so socialni partnerji. Do večjega poudarka na omrežnih kodeksih, ki je bil obravnavan v okviru svežnja o notranjem trgu plina, je treba pristopiti kritično, saj ne predvideva zadostnega vključevanja zadevnih deležnikov, operaterjem omrežij in Komisiji pa daje preveliko moč odločanja. Proces, ki se trenutno odvija v sektorju zemeljskega plina, bi bilo treba predvideti tudi v sektorju vodika. To bi bilo mogoče s krepitvijo vloge nacionalnih regulativnih organov za energijo, ki bi nadzorovali nastajajoči trg vodika in pregledali tarife za vodik ob upoštevanju interesa končnih odjemalcev.

([5]) Jens van 't Klooster in Rens van Tilburg, *Targeting a sustainable recovery with Green TLTROs: Green, Targeted and Long-Term Refinancing Operations* (Osredotočanje na trajnostno okrevanje z zelenimi TLTRO: zelene, ciljno usmerjene in dolgoročne operacije refinanciranja), Positive Money Europe & Sustainable Finance Lab, september 2020.

3.16 EESO meni, da je treba finančno breme razvoja vodikove infrastrukture uravnotežiti na regionalni ravni. Najprej je torej treba zagotoviti, da bodo ustrezen delež stroškov plinovodne infrastrukture krili tranzitni subjekti. Poleg tega je treba s skupnimi finančnimi sredstvi vsaj delno financirati tudi plinovode skupnega evropskega interesa. Podporo, kakršna se trenutno namenja na podlagi seznama projektov skupnega interesa, bi bilo treba zato razširiti. Poleg tega bi bilo treba dati sredstva na voljo v zgodnji fazi razvoja projekta, da bi povečali možnosti za tržno financiranje. Pri tem je treba upoštevati socialne in okoljske vidike. EESO meni, da je treba upoštevati merila glede trajnostnosti, opozarja pa tudi na pripombe iz točke 3.9.

V Bruslju, 18. septembra 2024

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE